

Peter H. Gleick:

BOTTLED & SOLD The Story Behind Our Obsession With Bottled Water

- Izdavač: ISLANDPRESS, Washington, Covelo, London, 2010., 211 str.
- ISBN 13:978.159726.528.7
- Kontakt adresa:
Island Press
Suite 300. 1718 Connecticut Avn.
NW, Washington DC 20009, USA

Knjiga „*Napuni bocu i prodaj – priča o našoj opsjednutosti vodom u bocama*“ najnoviji je uradak poznatog teoretičara upravljanja vodnim resursima **Petera H. Gleicka**, predsjednika „*Pacific Institute*“ iz Oaklanda (Kalifornija, SAD), dobitnika prestižnog MacArthurovog priznanja za njegov kontinuiran i uspješan rad na problematici voda. Autora ove knjige smatra se danas najvećim vizionarom zaštite okoliša i najgorljivijim, ali i najautoritativnijim borcem za održivi razvoj, prvenstveno njegovih aspekata vezanih s upravljanjem vodnim resursima. Kao i sva djela ovog autora i ova je knjiga otvoreni, javni, za neke kontroverzni, ali u biti krajnje istiniti prikaz stanja stvari, ovog puta vezanog s proizvodnjom vode u bocama. Gleick je odlučio napisati knjigu s ciljem boljeg i cjelovitijeg razumijevanja i objašnjavanja značenja činjenice eksplozivnog rasta industrije vode u bocama. On u knjizi argumentirano i polemički raspravlja o tome što za globalno svjetsko upravljanje vodnim resursima i okolišem znači ovaj nezaustavljivi trend porasta proizvodnje i korištenja vode. Ne zanemarujući pozitivne aspekte, više i strože tretira i ukazuje na one negativne. Autor ove knjige pokušava prvo sebi, a potom i ostalima objasniti zašto su ljudi voljni platiti tisuću puta više

pojedinačno pakiranu vodu u boci, nego vodu iz slavine koja im stoji u svakom trenutku na raspolaganju. Po njemu se radi o racionalno teško objašnjivoj ekonomskoj, okolišnoj i socijalnoj zaslijepljenosti.

Već sama činjenica da je izdavač knjige *Island Press* govori mnogo. Radi se o neprofitnom izdavaču osnovanom 1984. godine s ciljem da isključivo stimulira objavljivanje djela vezanih s održivim razvojem i rješavanjem problematike okoliša na planetu Zemlji. Posebna je pažnja usredotočena na objavljivanje inovativnih i kritički usmjerenih radova koji problematiku okoliša tretiraju interdisciplinarno, a svoje argumente podupiru novim znanstvenim činjenicama. Autori, do sada objavljenih preko 800 publikacija, vodeći su svjetski stručnjaci čija se stanovišta vrlo često razilaze od onih službeno prihvaćenih. Razlog objavljivanja knjiga je prvenstveno usmjeren na to da se čuju i drugačiji stavovi te da se i njih ravnopravno uključi u raspravu znanstvene zajednice, donosioca odluka (političara) i korisnika tj. javnosti.

Autor ističe da je voda od slobodnog (svima dostupnog i svima neophodnog) resursa definitivno postala najuspješniji komercijalni proizvod u posljednjih sto godina s osobito naglašenim razvojem tijekom nekoliko posljednjih desetljeća. Radi se o grandioznom poslu s golemim profitima. Proizvodnja vode u bocama postala je neslućeni velik biznis. Svake sekunde, svakog dana u godini, samo u SAD-u tisuću ljudi kupi plastičnu bocu u kojoj se nalazi voda, što ima za posljedicu da svake sekunde, svakog dana u godini, samo u SAD-u bude bačeno tisuću plastičnih boca. To znači da samo u SAD-u više od trideset milijardi boca godišnje bude kupljeno te da za njih budu plaćeni deseci milijardi dolara. Te boce uglavnom završe bačene u okolišu u kojem predstavljaju sve većeg i sve opasnijeg onečišćivača.

Prema Gleick-u, enormni porast industrije vode u bocama je jedna od najkontroverznijih i najkontradiktornijih priča 21. stoljeća: bijeda nasuprot slavi i bogatstvu, predodžba nasuprot realnosti, privatni profit nasuprot javnim gubicima, ljudska prava nasuprot odgovornosti za zaštitu okoliša, intervencije vlade nasuprot njejoj odgovornosti. U ovom trenutku očigledno je da kompanije koje proizvode bezalkoholna pića (uključujući i vodu u bocama) pobjeđuju u uvjeravanju ljudi da ne smiju piti vodu iz slavine. Pri tome im pomaže snažna i agresivna propaganda. Tom enormnom trendu porasta korištenja vode u bocama dobrim je dijelom uzrok i krajnje nekorektna marketinška kampanja moćnih i bogatih proizvođača, koja je, istini za volju, u posljednje vrijeme ipak nešto ublažena. Jedna od krilatica takove kampanje bio je i lažni i opasni slogan: „*Voda iz slavine je otrov!*“

Kao potvrda o kakvom brzorastućem procesu se radi, Gleick navodi službene podatke *U.S. Department of Agriculture Economic Research Service and the Beverage Marketing Corporation* iz kojih je vidljiv eksponencijalni porast proizvodnje i prodaje vode u bocama u razdoblju 1976.–2008. Danas svaki Amerikanac prosječno godišnje popije 115 litara vode u bocama više nego mlijeka ili piva ambalažiranih u bocama. Samo trideset godina ranije pilo se dvadeset puta manje vode u bocama. Naglašena je činjenica da je od 1998. do danas došlo do smanjenja potrošnje gaziranih pića na račun obične vode za piće u bocama.

Autor se pita: „*Postoje li ozbiljni praktični, tehnički, socijalni pa i pravni razlozi za tako golemu proizvodnju i potrošnju vode u bocama?*“ On ujedno postavlja i ključno pitanje: „*Koliko taj proces donosi štete, a kolika je korist od njega, posebno za okoliš?*“ Kao neosporni znalac i globalno priznati autoritet u pitanjima vode, on i dalje nastavlja piti vodu iz slavine, tj. javnog vodoopskrbnog sustava smatrajući ju jednako kvalitetnom (ako ne i kvalitetnijom), ali i mnogo jeftinijom i prihvatljivijom od vode u boci.

International Bottled Water Association (Međunarodna udruga za vodu u bocama) tvrdi sljedeće: „*Voda u bocama je sigurna i kvalitetna stoga jer ispunjava visoke Food and Drug Administration (Ministarstvo za hranu i lijekove) zahtjeve, podložna je državnoj regulativi i ispunjavanju industrijskih standarda koji su vrlo visoko postavljeni za takvu vodu. Sve navedeno čini ovu vodu sigurnim prehrambenim proizvodom pogodnim za ljudsku upotrebu.*“ S druge strane, *Corporate Accountability International* (Međunarodna korporacijska odgovornost) navodi sljedeći stav: „*Industrija vode u bocama jedna je od najslabije reguliranih industrijskih grana u SAD-u. Mnogo je slabije kontrolirana od javne opskrbe vodom. Znanstvene studije ukazuju da je voda u bocama jednako sigurna kao i vode iz slavine, a ponekad može biti i manje pouzdana.*“ Otvoreno je pitanje tko je od ove dvije respektabilne institucije u pravu. U sjećanju nam je još uvijek veljača 1990. kada je tada planetarno vodeći proizvođač vode u bocama Perier priznao da u njihovoj vodi ima više benzena od standardom dopuštene granice. Poslije toga bilo je sličnih situacija koje su dobile mnogo manji publicitet.

U knjizi se detaljno i znanstveno utemeljeno istražuju i dovode u pitanje argumenti koje iznose lobisti industrije vode u bocama. U pitanje je dovedena tvrdnja da je voda u bocama relativno sigurnija (sa

stanovišta zdravlja i dostupnosti u svim prilikama i na svim mjestima) te ukusnija od vode iz slavine. Vrlo realno se procjenjuju kako interesi biznisa i profita (posebno agresivna i neutemeljena propaganda) tako i ljudski komoditet rezultiraju da se radije koristi voda u boci, nego ona iz slavine.

Sadržaj knjige izložen je u sljedećih dvanaest poglavlja:

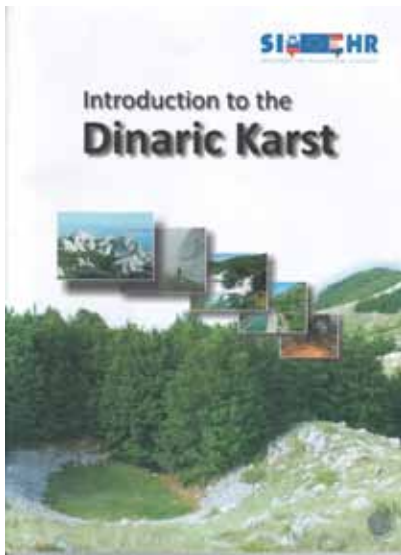
1. *Rat protiv vode iz slavine,*
2. *Strah od vode iz slavine,*
3. *Prodavanje nepoćudnih provizija,*
4. *Ako se zove „Arktički izvor“ zašto je onda iz Floride?*
5. *Plastični sanduk („gajba“) izvorske vode,*
6. *Okus vode,*
7. *Sakrivena cijena pogodnosti,*
8. *Prodavanje vode u bocama: promocija moderne medicine,*
9. *Pijenje vode iz boce: grijeh ili spasenje?*
10. *Pobuna: rast kampanje protiv vode u bocama,*
11. *Zelena voda? Napor da se proizvede etički prihvatljiva voda u bocama,*
12. *Budućnost vode.*

Radi se o knjizi koja je otvoreno i kritički progovorila o jednom od najvećih problema i dilema današnjice koji nažalost još uvijek nije dovoljno shvaćen ni od javnosti, a još manje od političkih i financijskih moćnika. Čita se kao uzbudljivi roman. Autor obrađuje brojne vidove ove kompleksne globalne problematike ne zanemarujući ekonomske, zdravstvene i moralne, ali posebno naglašavajući one vezane s okolišem. Konačan zaključak je da bez obzira na sve prednosti i mane, cjelovita analiza izvršena u ovoj knjizi neosporno ukazuje da je korištenje vode iz slavine za sve potrebe, a posebno za piće bitno prihvatljivije od korištenja vode u bocama.

Knjigu se preporuča našim stručnjacima koji se bave bilo kojim aspektom problematike voda i/ili okoliša, a osobito onima koji rade na problematici vodne regulative i izdavanju koncesija na korištenje voda. Pojedinač se može i ne složiti sa stavovima autora, ali ih ne može zanemariti. Gleick je još jednom otvorio Pandorinu kutiju i sigurno pokrenuo proces uzbudljivih i kontraverznih rasprava. Kao i uvijek do sada on zastupa interese slabijih i ranjivijih što baš i nije zahvalna uloga u današnjem društvu.

Posljednja rečenica u knjizi je: „*Sada ja mislim da ću ići popiti čašu vode iz slavine.*“

Prof. dr. sc. Ognjen Bonacci

Andrej Mihevc, Mitja Prelovšek, Nadja Zupan Hajna (urednici):

INTRODUCTION TO THE DINARIC KARST

- Izdavač: Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU, Postojna, 2010., 71 stranica, ilustrirano
- ISBN: 978-961-254-198-9
- Kontakt adresa: Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU, SI 6230 Postojna, Titov trg 2 - Slovenija, <http://www.zrc-sazu.si>

Publikacija je tiskana kao dio projekta „*Karst Underground Protection*“ finansijski potpomognutog od strane Slovensko-hrvatskog Operativnog programa 2007. – 2013., koji predstavlja pretpripravnostni instrument podrške Europskoj uniji (*instrument for pre-accession assistance*). Knjigu su napisala sljedeća četiri slovenska stručnjaka iz Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU iz Postojne: Andrej Mihevc, Mitja Prelovšek, Nadja Zupan Hajna i Andrej Kranjc.

Sadržaj knjige raspoređen je u sljedećim poglavljima i potpoglavljima:

- *Geografska pozicija i opći pregled,*
- *Kratka povijest istraživanja,*
- *Geologija,*
- *Klima,*
- *Hidrologija,*

- *Geomorfologija,*
- *Korištenje zemljišta,*
- *Studije pojedinih lokacija iz Dinarskog krša Slovenije,*
- *Kras,*
- *Sustav rijeke Ljubljanice,*
- *Krš Dolenjske i Kupa,*
- *Kontakti krša i Matarska dolina,*
- *Špilje,*
- *Špilje bez krova i površinska denudacija,*
- *Korištenje krša i njegova zaštita,*
- *Popis literature.*

Dinarski krš predstavlja jedan od najpoznatijih, iako ne niti približno i najvećih krških regija planete Zemlje. Njegova površina procjenjuje se na oko 60.000 km² – iako njegove stvarne granice do sada nisu usuglašene između brojnih autora. Svjetsku „slavu“ postigao je zbog toga jer su na njemu nastale prve suvremene i danas priznate sustavne znanstvene teorije o cirkulaciji vode u kršu kao i o razvoju površinskih i podzemnih krških oblika. Može se slobodno reći da su za današnje najšire shvaćanje važnosti, specifičnosti i uloge krša na cijelom svijetu zaslužna upravo istraživanja koja su započela krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća na prostoru Dinarskog krša. Krš inače pokriva oko 25 posto površine kontinenta na Zemlji.

Geološka evolucija Dinarida usko je povezana s poviješću Tetis oceana. Glavnina procesa se odvijala tijekom Mezozoika i Kenozoika kao posljedica konvergencije Afričke i Euroazijske ploče. Dinarski krš je smješten između 42° i 45° N, a sa zapada je ograničen Jadranskim morem. Njegova pouzdana istočna granica nije do sada određena. Pruža se na prostoru sljedećih sedam država: Italije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Albanije.

S klimatskog stanovišta spada u umjerenu klimatsku zonu. Međutim, lokalna do regionalna klima na tom prostoru pod snažnim je utjecajem Dinarskog planinskog masiva koji se proteže paralelno s obalom Jadranskog mora. U prostoru Dinarskog krša identificirane su sljedeće tri vrste klime:

1. *Meditranska i prelazna mediteranska klima;*
2. *Planinska klima;*
3. *Prelazna kontinentalna klima.*

Po svojim hidrološko hidrogeološkim fenomenima Dinarski krš predstavlja posebno značajan prostor kako

sa stanovišta čiste znanosti tako i s aspekta korštenja i značajne vrijednosti (po kakvoći i količini) vodnih resursa. Današnja izvanredno složena hidrološka svojstva Dinarskog krša posljedica su kompleksne geološke strukture i dugotrajne intenzivne evolucije. Značenje i uloga Dinarskog krša u suvremenom izučavanju krških fenomena cijelog svijeta može se uočiti i iz činjenice što su riječi kao npr. ponor, polje, vrulja, dolina, jama, kamenica, uvala i mnoge druge prihvaćene kao međunarodni znanstveni termini.

Knjiga sadrži 46 slikovnih prikaza od kojih većina predstavljaju vrlo kvalitetne fotografije, a dio su karte i crteži. U jednoj ovako nevelikoj publikaciji autori su izrazito izbalansirano i znanstveno zasnovano opisali bitne krške fenomene Dinarskog krša. Gotovo da im se ne može ništa zamjeriti. Tek treba reći da u publikaciji krški otoci nisu dovoljno obrađeni. Ipak, tu treba naglasiti da ne postoji potpuno suglasje svih stručnjaka o tome pripadaju li oni Dinarskom kršu. Mislim da svaku dilemu o tome trebaju jednom i zauvijek otkloniti upravo i prije svih hrvatski znanstvenici.

Pojam krša označava krajolik specifičnog površinskog i podzemnog reljefa sa specifičnim pojavama površinskih i podzemnih vodnih fenomena formiranih tijekom dugog geološkog razdoblja u područjima otopivih stijena prvenstveno vapnenaca i dolomita. U tom smislu Dinarski krš osobito je značajan u svjetskim razmjerima. Posebno se ističe pojava fascinantnih rijeka ponornica kao i podzemnih tokova koji su vrlo česti upravo u Dinarskom kršu.

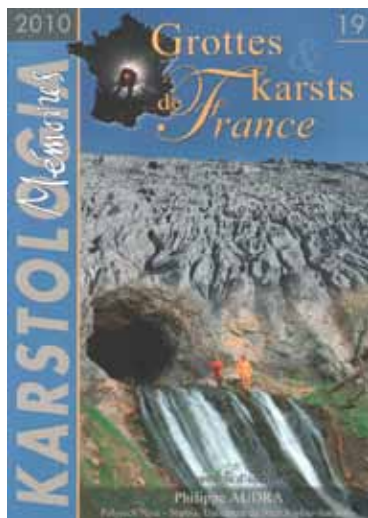
U knjizi je nešto detaljnije opisano sedam krških vodnih i geomorfoloških fenomena koji pripadaju Dinarskom kršu Slovenije. Pojavnost i specifičnost Vranskog jezera na Cresu, ali i onoga istoimenog i prečesto zaboravljenog kod Biograda te Crvenog i Modrog jezera kod Imotskog zaslužuju posebnu pažnju unutar ne samo dinarskih krških pojava, već i svjetskih vodnih krških fenomena. Međutim, taj zadatak trebaju

očigledno i vrlo žurno ispuniti stručnjaci iz Hrvatske. Kad će i hoće li to oni izvršiti spada u područje njihove savjesti i odgovornosti i to već u okviru ovog zajedničkog Hrvatsko-slovenskog projekta „*Karst Underground Protection*“ koji se odvija u razdoblju 2007.–2013.

Neophodno je, kao posebno vrijedno za daljnji nastavak rada na ovoj problematici, istaknuti cjeloviti popis literature naveden u ovoj publikaciji u kojem se nalazi čak 165 bibliografskih jedinica na brojnim jezicima, što već samo po sebi ukazuje na značaj i interes koji u svijetu uživa Dinarski krš.

Radi se o djelu u kojem je na relativno malom broju stranica iznenađujuće cjelovito i kvalitetno opisana složena problematika Dinarskog krša. Knjiga kao takva predstavlja značajan poticaj za nastavak rada na ovoj „nikad završenoj priči“ koja za Hrvatsku ima posebno značenje. Po udjelu u površini Dinarskog krša kao i po nekim od istaknutih krških fenomena naša zemlja bi trebala biti mnogo više i organiziranije zainteresirana za aktivnije sudjelovanje u stvaranju ovakovih djela. Bilo bi dobro (u što na osnovi svog dugogodišnjeg iskustva i neuspjelo uloženi napora i inicijativa iskreno sumnjam) kad bi ova publikacija potakla naše institucije i znanstvenike da poradimo na stvaranju jedne opsežne cjelovite dvojezične (na hrvatskom i engleskom) publikacije ili (barem) enciklopedije Dinarskog krša Hrvatske. Na neki način to je naša obaveza prema fantastičnom krškom prostoru na kojem živimo i čije vrijednosti i ljepote koristimo. Možda bi takvo djelo pomoglo našoj široj znanstvenoj i društvenoj zajednici da shvati o kako golemim potencijalima vrijednosti i ljepote se radi u prostoru Dinarskog krša Hrvatske koji djelimo s našim susjedima. Čini mi se da tu notornu činjenicu jedino shvaćaju te zdušno i znanstveno zasnovano promoviraju naši uvaženi kolege iz Slovenije. Krajnje je vrijeme da se i mi aktivnije uključimo u prezentiranje naših neospornih krških potencijala.

Prof. dr. sc. Ognjen Bonacci

Philippe Audra (urednik):

GROTTES & KARSTS DE FRANCE

- Izdavač: Association française de karstologie. Polytech'Nice-Sophia, Université de Nice
- Sophia-Antipolis. Francuska. 358 str., ilustrirano
- ISBN: 2-9504222-5-5
- Kontakt adresa: Philippe Audra Polytech'Nice-Sophia, Université de Nice Sophia-Antipolis 1645 route des Lucioles, 06410 Biot, France
- audra@unice.fr

Knjiga „Špilje i krš Francuske“ predstavlja 19. publikaciju iz serije *Karstologia Mémoires* koju izdaje Francusko karstološko društvo. Radi se o prvoj velikoj sintezi svih bitnih saznanja o krškim regijama Francuske i njenih prekomorskih posjeda. Na izradi ovog doista kapitalnog djela sudjelovalo je 106 vodećih francuskih stručnjaka koji se bave kršem. Njen urednik prof. **Philippe Audra** mi je kazao da je od ideje do izlaska iz tiska bilo potrebno pet godina mukotrpnog rada. Već na samom početku prikaza ovog djela treba reći da bi nam ono trebalo biti poticaj za pokretanje iste ili slične akcije na izradi knjige o hrvatskom kršu.

Sadržaj knjige iznesen je u sljedeća dva osnovna dijela:

1. *Tematski dio i*
2. *Regionalna problematika.*

U prvom, *Tematskom dijelu*, obrađena su sljedeća glavna poglavlja:

1. *Uvod u francusku karstologiju,*
2. *Hidrologija, korištenje resursa i hidrokemija (opisano u 11 podpoglavlja),*
3. *Geneza krša i speleogeneza (opisano u 8 podpoglavlja),*
4. *Geneza i rana karstifikacija (opisano u 3 podpoglavlja),*
5. *aleokrš, rudni resursi i podzemni sedimenti (opisano u 7 podpoglavlja),*
6. *Pseudokrš i parokrš (opisano u 4 podpoglavlja),*
7. *Paleontologija, prapovijest i arheologija (opisano u 9 podpoglavlja),*
8. *Biospeleologija i podzemna ekologija (opisano u 2 podpoglavlja),*
9. *Valorizacija nacionalne baštine i turističke vrijednosti (opisano u 4 podpoglavlja),*
10. *Resursi podzemnih voda (opisano u 7 podpoglavlja),*
11. *Geotehnika i rizici u kršu (opisano u 5 podpoglavlja).*

U drugom dijelu je tretirana regionalna problematika koja je obrađena u sljedećim glavnim poglavljima:

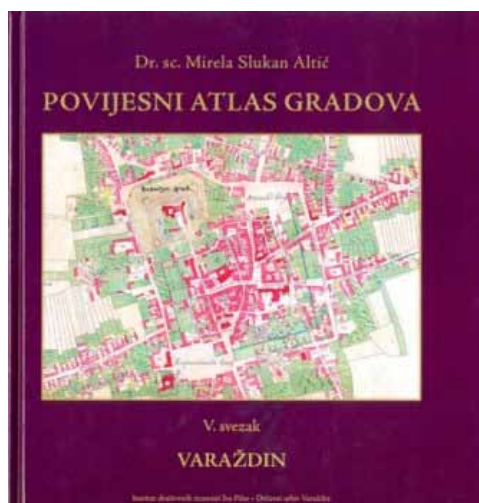
12. *Panorama francuskog krša: vrste i raspodjela,*
13. *Pariški bazen (opisano u 12 podpoglavlja),*
14. *Masiv Armorique (opisano u 2 podpoglavlja),*
15. *Jura (opisano u 8 podpoglavlja),*
16. *Sjeverne Alpe (opisano u 13 podpoglavlja),*
17. *užne Alpe, Provansa i Korzika (opisano u 22 podpoglavlja),*
18. *Pirineji (opisano u 17 podpoglavlja),*
19. *Garrigues, Veliki Causses i Crna planina (opisano u 13 podpoglavlja),*
20. *Causses i plato Aquitains (opisano u 9 podpoglavlja),*
21. *Prekomorske zemlje (opisano u 8 podpoglavlja).*

Knjiga je pisana za znanstvenike koji se bave kršem, ali je istovremeno namijenjena i širokoj javnosti koju na bilo koji način zanima fenomen krša. Svi u njoj mogu naći zanimljive i vrijedne materijale. Informacije su iznesene u konciznom obliku većinom kao tablice, crteži, fotografije i kratki, ali razumljivi opisi.

Stručno-znanstveno zanimanje za krške fenomene u Francuskoj relativno je novijeg datuma i započinje krajem devetnaestog stoljeća. Dakle, može se zaključiti da je istraživanje Dinarskog krša nešto starije, što je i rezultiralo činjenicom da je on poznatiji te da su mnogi međunarodno prihvaćeni stručni termini (npr. polje, ponor, dolina itd.) došli s tog područja. Međutim, u drugoj polovini dvadesetog stoljeća (a posebno u zadnjim desetljećima) interes za izučavanjem krša, koji pokriva između 20 posto i 25 posto površine planete Zemlje, naglo je porastao. Može se slobodno zaključiti da su danas vodeće zemlje u izučavanju krša SAD, Francuska, Kina, Švicarska i Slovenija (neka mi oprostite neka zemlja ako sam je slučajno zaboravio) te da nažalost Hrvatska gubi svoj primat koji je stekla i dugo držala kapitalnim radovima akademika Heraka i Roglića. Čini mi se da ova knjiga, kao i brojni moji i tuđi prikazi knjiga o kršu u časopisu Hrvatske vode, upućuju na to da je neophodno organizirano poraditi na „vraćanju stare slave“. Za tako nešto potrebno je sredstava (ne radi se o nekim nedokučivim veličinama, tek o možda milijun do dva milijuna kuna, tj. sredstava uvijek ima, ali se nalaze na krivim mjestima), volje (nju je neophodno stvoriti u našoj maloj i nažalost razjedinjenoj karstološkoj zajednici) i organizacijskih oblika (tu nažalost nema niti nade da će se u dogledno vrijeme nešto stvoriti).

I na samom kraju treba obavijestiti zainteresirane da cijena ove izvanredno informacijama, kartama, crtežima i prekrasnim fotografijama bogate i vrijedne publikacije iznosi samo 29 eura.

Prof. dr. sc. Ognjen Bonacci

Dr. sc. Mirela Slukan Altić:

POVIJESNI ATLAS GRADOVA V. svezak: VARAŽDIN

- Izdavači: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Državni arhiv Varaždin, Zagreb, 2009., 350 stranica, uvod, sažetak i potpisi kartografskih izvora na engleskom jeziku, bibliografski podaci, mjesno kazalo, ilustrirano
- CIP zapis Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu – broj 700634
- Kontakt adresa: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Marulićev trg 19/I - 10000 Zagreb
- www.pilar.hr
- Cijena: 200,00 kuna

Rezultati znanstvenog projekta "Povijesni atlas gradova – povijesni identitet i suvremeni razvoj hrvatskih gradova" dobili su novi svezak i time dali novi dokaz o vrijednosti i značenju projekta. Pod voditeljstvom autorice doc.dr.sc. Mirele Slukan Altić objavljen je peti svezak edicije – posvećen gradu Varaždinu. Na početku treba spomenuti i naglasiti suradnike i recenzente ove monografije koji su doprinijeli njenoj kvaliteti:

- suradnici: Miroslav Klemm, prof., Spomenka Težak, prof. i Marina Šimek, prof.,
- recenzenti: prof.dr.sc. Mira Kolar Dimitrijević, doc.dr.sc. Ivan Jurišić, dr.sc. Željko Demo, prof. dr.sc. Zlatko Jurić i Damir Hrelja, prof..

Ovaj projekt Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske ima sjedište u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu. Projekt se bavi prikupljanjem, znanstvenom obradom i objavljivanjem kartografskih izvora za povijest hrvatskih gradova. Temelji se na arhivskom gradivu pohranjenom u našim i stranim arhivskim i muzejskim ustanovama. Projekt se temelji na iskustvima sličnih projekata Njemačke, Austrije, Češke, Francuske, Poljske, Belgije, Velike Britanije i Irske. Sadržajem i koncepcijom uklapa se u međunarodni projekt komparativne studije europskih gradova koji podržava *Commission Internationale pour l'histoire des Villes*. Za vjerovati je da će projektom biti znatno obogaćena saznanja o našim gradovima u europskom kontekstu njihovog nastanka i razvoja. Naime, tek dobrim poznavanjem cjelovitosti povijesti naših gradova možemo cijeniti njihove vrijednosti i brinuti za njihov daljnji razvoj.

Napominjem da smo u časopisu Hrvatske vode, 68/ 2009. godine objavili prikaz mr.sc. Marije Salečić triju prethodnih svezaka II., III. i IV. o gradovima Sisku, Koprivnici i Hrvatskoj Kostajnici. (Djelo iste autorice je i *Povijesni atlas Bjelovara*, I. svezak, objavljeno 2003. god.)

Objavom prethodnih i ovog prikaza potvrđuje se opravdanost otvorenosti časopisa Hrvatske vode za društvene aspekta vodnog gospodarstva, budući da se ta djelatnost odvija kao rezultat društveno-povijesnih okolnosti, prirodni datosti, ekonomskih i tehničkih znanja i mogućnosti. Također je značajno da je ovaj posebni broj časopisa posvećen (kao naknadni zbornik radova) znanstveno-stručnom skupu "*Rijeka Sava i grad Zagreb – povijesna iskustva i budući razvoj*" koji je održan u Zagrebu 26. listopada 2009. godine. Za pretpostaviti je da će biti uskoro objavljen povijesni atlas grada Zagreba, te da će u njemu biti istražen i znanstveno obrađen odnos i utjecaj rijeke Save na grad Zagreb. Naime, i za Sisak, Koprivnicu, Hrvatsku Kostajnicu i Varaždin obrađeni su odnosi tih gradova s vodotocima koji su ih određivali i određuju, koji im daju posebnost. Nadalje, dokazano je da su upravo kartografski nalazi vrijedni za određivanje i poznavanje promjena u vodnom režimu vodotoka.

Ova opsežna monografija ima sljedeći sadržaj:

Povijesni atlas gradova,

Predgovor,

- I. *PRIRODNO GEOGRAFSKI UVJETI RAZVOJA GRADA VARAŽDINA (7 potpoglavlja – Položaj, Osobine reljefa, Hidrografski odnosi, Obilježja klime, Tlo, Osobine krajobraza, Mineralne sirovine),*
- II. *VARAŽDINSKI KRAJ OD NAJSTARIJIH TRAGOVA NASELJAVANJA DO PRVOG SPOMENA GRADA: ARHEOLOŠKA TOPOGRAFIJA (Marina Šimek) – (8 potpoglavlja),*
- III. *URBANI RAZVOJ I PROSTORNA ORGANIZACIJA SREDNJOVJEKOVNOG VARAŽDINA – (4 potpoglavlja),*
- IV. *AZVOJ I IZGRADNJA VARAŽDINA OD 16. STOLJEĆA DO DANAŠNJIH DANA (36 potpoglavlja),*
- V. *GRADITELJSKA BAŠTINA VARAŽDINA (Spomenka Težak, Miroslav Klemm) – (7 potpoglavlja),*
- VI. *KARTOGRAFSKI IZVORI GRADA VARAŽDINA (reprodukcije karata i planova),*
- VII. *BIBLIOGRAFSKI PODACI O KARTOGRAFSKIM IZVORIMA*
- VIII. *BIBLIOGRAFIJA: arhivski izvori (fondovi i zbirke), objavljeni izvori, literatura,*
- IX. *SUMMARY,*
- X. *MJESNO KAZALO.*

Htio bih naglasiti da je u potpoglavlju *Hidrografski odnosi* na 12 stranica velikog formata (karakterističnog za cijelu ediciju) razmatran i obrađen utjecaj i odnos glavnih vodotoka na širem području grada – Drave, Plitvice i Bednje. Iako se Drava nalazi izvan centra grada, njen je utjecaj dominantan element u hidrološkom smislu, te u stvaranju prirodnog i kulturnog krajobraza. Kao i kod drugih gradova, poplave su bile ograničavajući faktor za razvoj grada, a zaštita od njih započela je tek tijekom 19. i nastavljena u 20. stoljeću. Na Dravi su se razvijale brojne gospodarske aktivnosti koje danas ili su nestale ili su promijenile prirodu postojanja. To su bile. mlinarstvo, zlatarstvo, šajkaštvo, skeličarstvo i ribarstvo.

Kako je navedeno u Predgovoru knjige ..... " *U želji da pridonesemo zaštiti povijesnog identiteta grada Varaždina i prikažemo što je to u njegovom urbanom razvoju karakteristično upravo za njega, nastala je i ova knjiga. Kao temeljni izvor, uz pisane arhivske izvore,*

koristili smo kartografske prikaze, od onih najstarijih do najnovijih. Naime, kada govorimo o prostornom aspektu povijesti, niti jedan izvor ne pruža nam toliko podataka kao kartografski izvori koji su precizno bilježili sve promjene u urbanom tkivu grada Varaždina tijekom njegove duge povijesti. Sukladno tome, povijest Varaždina ovdje je ispričana putem starih karata kroz koje možemo pratiti vizualni identitet, arhitektonske i urbanističke promjene, razvoj komunalne i prometne infrastrukture, razvoj tradicionalnih i suvremenih gospodarskih grana kao i sam način života stanovnika grada."

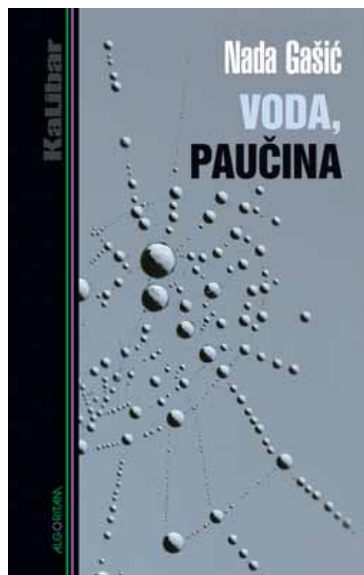
Izdvojeni dio monografije predstavljaju kartografski izvori grada Varaždina s reprodukcijama karata i planova u boji na ukupno 47 stranica koji obuhvaćaju razdoblje od rekonstrukcije topografije srednjovjekovnog Varaždina od 13/14. stoljeća sve do Generalnog urbanističkog plana iz 2006. godine. Preostale karte, skice, faksimili dokumenata i fotografije objavljene su u crno-bijeloj tehnici. Opsežnost bibliografskih podataka velika je i primjerena karakteru znanstvenog projekta, te značajna riznica podataka za moguća daljnja istraživanja.

Knjiga je objavljena u vrlo pogodan čas – uoči 800. godišnjice grada – slobodnog i kraljevskog!

Opsežan sažetak na 16 stranica na engleskom jeziku nudi mogućnost predstavljanja ovog atlasa stranim posjetiocima koji sve češće dolaze u Varaždin radi poslova ili kao turisti u odnosu na sve bolju ponudu gospodarskih i kulturnih, te turističkih sadržaja.

Povoljna cijena ovog opsežnog djela može biti dodatni motiv za njeno posjedovanje svakom Varaždinu. Poznato je da Varaždinci vole i da su ponosni na svoj grad i da će upravo u ovoj knjizi naći potvrdu za dugovječnost postojanja i razvoja svog grada, te opravdanost za očuvanje njegovih vrijednosti i stvaranje novih. Na jednom mjestu sadržan je veliki broj provjerenih podataka o gradu od njegovih prapočetaka, nastanka kao grada – sve do današnjih dana. Nakon povijesnog odmaka bit će dobro ako bude objavljena nova slična monografija o Varaždinu – u ovoj knjizi imat će dobru podlogu za nadogradnju.

Ljudevit Tropan, dipl.ing.građ.

Nada Gašić:

VODA, PAUČINA

- Izdavač: Algoritam, Zagreb, 2010., 403 stranice
- ISBN 978-953-316-041-2
- Kontakt adresa:
Algoritam, 10000 Zagreb -Harambašićeva 19
- www.algoritam.hr
- Cijena: 169,00 kuna

Ova knjiga predstavlja dobru i slučajnu koincidenciju s objavljivanjem ovog – posebnog broja časopisa Hrvatske vode posvećenog održanom skupu "Rijeka Sava i grad Zagreb – povijesna iskustva i budući razvoj". Skup je održan u Zagrebu 26. listopada 2009. godine na dan kad je rijeka Sava poplavila grad Zagreb prije 45 godina (*vidi prikaz – Hrvatske vode, broj 69-70/prosinac 2009., str. 326-328*).

Odmah se postavlja pitanje u čemu se sastoji koincidencija. Sastoji se u tome što je za radnju romana kao fikcije uzeta poplava kao potka događanjima. Osim toga niz detalja u knjizi odnose se na rijeku Savu i navedenu poplavu. Oni su zanimljivi za svakog čitatelja, ali posebno za autora ovog prikaza. (*I sam sam bio poplavljen u obiteljskoj kući na Trnju – dijelu Zagreba koji je bio većim dijelom poplavljen. Ta je poplava nekako odredila moj budući život, budući da sam naknadno*

počeo raditi kao hidrotehničar u Direkciji za Savu i gdje sam cijeli radni vijek proveo u vodnom gospodarstvu, a posebno na obranama od poplava.)

Čitateljska publika dobila je ovim drugim romanom **Nade Gašić** još jedan "zagrebački" (*agramerski* ili *zagrepčanski*) – gradski roman. Naime, takvim se smatra i njen prvi roman *Mirna ulica, drvored* objavljen 2007. godine (Društvo hrvatskih književnika nagradilo ga je kao najbolju debitantsku knjigu te godine). U odnosu na to što je Nada Gašić završila studije u Zagrebu na Filozofskom fakultetu i na Karlovom univerzitetu u Pragu, i što je cijelo vrijeme predavala, prevodila i bavila se uredničkim i leksikografskim poslovima, čini mi se da su oba njena romana naprosto izbila iz nje kao izvor iz stijene (*zvira voda iz kamena...*). Pročitane knjige i doživljeni životi – vlastiti i životi drugih – izvukli su pritajenu stvaralačku literarnu zrelost iz autorice. I neka su! O raspravama o tzv. ženskoj književnosti, kao i o književničkim tehnikama ne mogu dati kvalificirani sud budući da sam laik za ta područja, ali mislim da čitatelj može i treba procjenjivati kvalitetu djela prema dojmu koji ono ostavlja na njega. Da li neko umjetničko djelo ostavlja dobar dojam na primatelja ili ne – neka bude osnovni kriterij procjene vrijednosti tog djela, a rodnost autora neka služi za dokone rasprave.

Radi se o uzbudljivom kriminalnom romanu – *krimiću*, u kome navedena poplava Zagreba suptilno povezuje likove, njihovo podrijetlo i daljnji život – sve do današnjih dana. Knjiga započinje izvamicama iz wikipedija – slovenske, hrvatske, bosansko-hercegovačke i srpske gdje se o istoj rijeci piše – različito. Slijedi *Voda kao prolog* u kom dijelu je tako slikovito i dramatično opisana poplava, da su se meni kao čitatelju vratile jasne uspomene na tu noć. Poplava je utjecala na živote likova romana. Nezvonjenje crkvenih zvona i muk sirena u toj noći jedna je od kritičkih opaski, ali je i činjenica, kao i brojne druge kojima autorica daje opis današnjeg stanja u Zagrebu i Hrvatskoj, budući da početak radnje romana autorica smješta na noć poplave, ali u 2009. godinu. Aktualne društvene okolnosti utječu na živote ljudi, posebno na živote "malog čovjeka" koji živi na Trešnjevci, dijelu (da li bivše?) periferije grada u kome se naglašeno isprepliću različiti sociološki, urbanistički i drugi problemi grada u tranziciji sa sudbinama likova. Uz korištenje različitih

književnih tehnika vode se likovi u romanu prema svojevrsnom tragičnom završetku, paraleli s isto tako tragičnom početku, ali i potvrdom o neprekidnosti i neumitnosti nastavljanja života. Duboko ljudski odnos autorice s njenim likovima posebna je draž i vrijednost. Čitajući roman imao sam dojam da je moguće, bez velike muke, prema njemu snimiti ovodoban film, prepun dinamike i unutarnje napetosti.

Epilog kao voda vrijedan je pažnje, jednako kao i *Pojmovnik* i *Razlikovnik* na kraju, koji upotpunjuju posebnost ove knjige.

U knjizi se koristi izvorni zagrebački dijalektalni govor koji daje dodatnu slikovitost likovima. Opisi ulica i posebne atmosfere Trešnjevke, u prvom redu, bit će dragi svakom od nas koji je živio ili živi na tom dijelu grada (ili na Trnju).

Vjerujem da će ovaj roman biti vrlo brzo proglašen za hit i da će ga osim Trešnjevčana rado čitati i drugi čitatelji.

Ljudevit Tropan, dipl.ing.grad.